

Finansutskottets betänkande

1984/85:24

om ändring i lagen för Sveriges riksbank och i Bankoreglementet jämte vissa motioner om sedlar och mynt (förs. 1984/85:17)

Sammanfattning

Riksbanksfullmäktige har föreslagit att styrelserna vid riksbankens regionkontor skall avvecklas, att riksbanken skall ges rätt att förvärva aktier i en nybildad Penningmarknadscentral (PMC) och att riksbanken inte längre skall vara skyldig att ge ut sedlar i valörerna 10 kr. och 10 000 kr. Avsikten är dock att behålla 10-kronorssedeln till dess ett tillfredsställande 10-kronorsmynt har tagits fram och till dess tiden i övrigt synes mogen för att ersätta 10-kronorssedeln med ett mynt i samma valör.

Utskottet biträder förslaget. Samtidigt föreslår utskottet att riksdagen skall avstyrka en motion i vilken begärs att riksbanken alljämt skall vara skyldig att ge ut 10-kronorssedeln.

Utskottet behandlar i detta sammanhang också två under allmänna motionstiden väckta motioner vilka enligt utskottets mening bör avslås. I den ena motionen föreslås att riksbanksfullmäktige skall få i uppdrag att införa en 25-kronorssedel. I den andra förordas att en sedel- och myntreform genomförs, varvid en ny enkrona skall motsvara 10 kr. i dagens penningvärde.

Inledning

I detta betänkande behandlar utskottet

dels förslag 1984/85:17 Fullmäktiges i riksbanken förslag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank och i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet).

dels den med anledning av förslaget väckta motionen 1984/85:2858 av Karl-Anders Petersson (c).

dels de under allmänna motionstiden väckta motionerna

1984/85:1184 av Gunnar Biörck (m) i Värmdö om ett nytt mynt- och sedelsystem och

1984/85:1573 av tredje vice tälman Karl Erik Eriksson (fp) om införande av en 25-kronorssedel.

Förslaget

I förslag 17 har riksbanksfullmäktige hemställt att riksdagen antar förslag till

1. Lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank,
2. Lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet).

Fullmäktiges lagförslag har följande lydelse:

1. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank

Härigenom föreskrivs att 8 och 16 §§ i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Riksbanken skall utgiva sedlar: å *tio*, ett hundra, ett tusen och *tio tusen* kronor.

Riksbanken må, där fullmäktige så prövar lämpligt, utgiva sedlar å fem, femtio och femhundra kronor.

Riksbanken skall utgiva sedlar å ett hundra och ett tusen kronor.

Riksbanken må, där fullmäktige så prövar lämpligt, utgiva sedlar å fem, *tio*, femtio, femhundra kronor och *tio tusen* kronor.

16 §

Riksbanken må köpa och sälja:

- a) svenska statsobligationer och övriga svenska statspapper;
- b) andra svenska obligationer;
- c) lätt säljbara utländska statsobligationer och övriga statspapper;
- d) andra lätt säljbara utländska obligationer än statsobligationer, därest de förfalla till betalning inom tre år

Riksbanken må även förmedla köp och försäljning av obligationer och statspapper, varom ovan sägs.

Därjämte må riksbanken förvärva aktier i banken för internationell betalningsutjämning (Banque des Règlements internationaux).

Därjämte äger fullmäktige inom ramen för riksbankens uppgifter eller med nära anknytning till dessa besluta om förvärv av aktier, andelar i ekonomiska föreningar eller liknande rättigheter.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då förordningen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2. Förslag till

Lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

Härigenom föreskrivs att 22–24 §§ och rubriken över dessa paragrafer lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet) skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Fullmäktiges förslag berör tre skilda frågor nämligen:

1. ändrade sedelvalörer,
2. rätt för riksbanken att inneha aktier,
3. slopande av styrelserna vid riksbankens regionkontor.

Ändrade sedelvalörer

Riksbanken är enligt 8 § riksbankslagen skyldig att ge ut sedlar i valörerna 10, 100, 1 000 och 10 000 kr. Riksbanken har dessutom enligt andra stycket i samma paragraf möjlighet att ge ut sedlar i valörerna 5, 50 och 500 kr. om fullmäktige finner det lämpligt.

Fullmäktiges förslag i denna del innebär att riksbankslagen skall ges en sådan utformning att fullmäktige får möjlighet att i framtiden slopa 10- och 10 000-kronorssedlarna.

Rätt för riksbanken att inneha aktier

Banker och fondkommissionsbolag har för avsikt att i aktiebolagsform bilda en penningmarknadscentral (PMC). PMC:s huvuduppgift skall vara att förvara dokument och föra register över ägarna. De avsedda dokumenten är statsskuldväxlar, riksobligationer, bankcertifikat samt företags- och kom-muncertifikat. I ett första steg skall emellertid enbart statsskuldväxlar läggas in i PMC.

Med hänsyn till riksbankens uppgifter på penningmarknaden är det enligt fullmäktige naturligt att riksbanken går in som delägare i PMC. Detta skulle innebära en rationalisering av riksbankens egen värdepappershantering. Det främsta skälet till att riksbanken vill gå in som delägare i PMC är emellertid att banken vill få insyn i PMC:s verksamhet. Fullmäktige föreslår att 16 § riksbankslagen ändras så att riksbanken får möjlighet att förvärva aktier i PMC eller i liknande samverkansinstitutioner på betalnings- och värdepappersområdet.

Slopande av styrelserna vid riksbankens regionkontor

Vid den av 1982/83 års riksmöte beslutade omorganisationen av riksbankens regionala organisation var frågan om lokala styrelser vid region- och kassakontoren föremål för särskild uppmärksamhet. Finansutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända betänkande (FiU 1982/83:27) att avdelningskontorens tilltänkta arbetsuppgifter inte var av den arten att de behövde ledas av styrelser. I likhet med riksdagens revisorer och riksbanksfullmäktige fann emellertid utskottet att styrelserna vid regionkontoren borde bestå under den förestående omställningsperioden. Utskottet tillade att frågan om styrelsernas bibehållande därefter åter borde prövas och förutsatte att riksbanken skulle återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Riksbankens region- och kassakontor har nu arbetat i sin nya organisationsform i ett år, och den besvärligaste omställningsfasen kan enligt

fullmäktige sägas vara över. Fullmäktige föreslår därför att styrelserna vid regionkontoren upphör med utgången av år 1985. Åtgärden föranleder en ändring av bankoreglementet.

Motionerna

I *motion 2858* av Karl-Anders Petersson (c) hemställs att riksdagen beslutar avslå förslag 1984/85:17 i den del det gäller slopad skyldighet för riksbanken att utge 10-kronorssedeln.

Motionären erinrar om att preliminära diskussioner pågår om att byta ut 10-kronorssedeln mot ett mynt i samma valör. Frågan har ännu ej förelagts riksdagen för avgörande. Enligt motionärens mening finns det därför inte anledning att nu slopa riksbankens skyldighet att ge ut 10-kronorssedeln.

I *motion 1184* av Gunnar Björck (m) i Värmdö hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om åtgärder för att snarast införa ett nytt mynt- och sedelsystem baserat på en ny enkrona (NSkr) motsvarande 10 kr. i dagens penningvärde.

Motionären påpekar att 10 kr. i juni 1941 motsvaras av 100 kr. under våren 1985. När det decimalmässigt förefaller så passande borde man enligt motionären göra en rejäl omvärdering av kronan och inlösa befintliga mynt och sedlar mot nya. Därvid bör hundrakronorssedlar inlösas mot nya tiotior, tiokronor mot nya enkronor och gamla enkronor mot nya tioöringar. Åtgärden skulle kunna genomföras exempelvis i samband med firandet av riksdagens 550-årsjubileum i maj detta år.

I *motion 1573* av tredje vice talman Karl Erik Eriksson (fp) hemställs att riksdagen beslutar uppdra åt riksbanksfullmäktige att införa en 25-kronorssedel.

Motionären utgår ifrån att 10-kronorssedeln kommer att slopas. Med hänsyn härtill föreslår han att man dessutom tar bort 50-kronorssedeln och ersätter den med en 25-kronorssedel. Som skäl till sitt förslag anför motionären att det är otillfredsställande att ha enbart mynt upp till 50 kr. samt att 50-kronorssedeln aldrig har varit "populär" och därför fått liten användning.

Utskottet

På förslag av finansutskottet beslöt riksdagen våren 1984 att slopa 5-öres- och 25-öresmynten. I det betänkande som låg till grund för beslutet (FiU 1983/84:34) framhöll utskottet att en myntserie bestående av valörerna 10 öre, 50 öre, 1 kr., 5 kr. och 10 kr. åtföljd av en sedelserie bestående av lägst 50 kr. skulle bli en konsekvent uppbyggd valörserie som borde övervägas. Utskottet erinrade också om att myntverket fått i uppdrag av regeringen att utarbeta ett förslag till 10-kronorssmynt för att man skulle få ett underlag för

bedömning av om ett sådant mynt borde införas.

Med hänvisning till ovanstående uttalande föreslår fullmäktige att riksbankslagen förbereds för en sådan myntreform. Förslaget läggs fram i anslutning till att fullmäktige föreslår vissa andra ändringar i riksbankslagarna. Enligt fullmäktige bör 10-kronorssedeln inte längre hänföras till den grupp av sedlar som riksbanken obligatoriskt skall ge ut. Något slopande av 10-kronorssedeln är dock inte aktuellt förrän ett tillfredsställande 10-kronorsmynt tagits fram och tiden även i övrigt är mogen för att ersätta 10-kronorssedeln med ett mynt i samma valör.

Utskottet vill erinra om att införandet av ett 10-kronorsmynt förutsätter en ändring i lagen (1970:1028) om rikets mynt. Något sådant förslag till ändring har inte förelagts riksdagen. Utan att ta ställning till frågan om 10-kronorssedeln bör ersättas av ett mynt anser utskottet att riksbankslagen bör kunna ändras så att riksbanken inte längre skall ha skyldighet att utge 10-kronorssedlar. Detta ställningstagande innebär att utskottet avstyrker motion 2858. Utskottet förutsätter att 10-kronorssedeln inte slopas förrän riksdagen tagit ställning till införande av ett 10-kronorsmynt.

I likhet med fullmäktige anser utskottet också att det inte längre är påkallat att riksbanken skall vara skyldig att ge ut 10 000-kronorssedlar. Det behov som en gång funnits av denna sedelvalör föreligger inte längre, bl. a. till följd av bankgirosystemets tillkomst.

I *motion 1573* föreslås att riksdagen skall uppdra åt riksbanksfullmäktige att *införa en 25-kronorssedel*. Motionären anser att det är mycket opraktiskt om det inte finns någon sedel med lägre valör än 50 kr. Om 10-kronorssedeln slopas bör man därför också ta bort 50-kronorssedeln och ersätta den med en 25-kronorssedel.

Då något förslag om slopande av 10-kronorssedeln inte föreligger, saknas enligt utskottet skäl att nu aktualisera införandet av den i sedelsammanhang helt främmande valören 25 kr. Utskottet avstyrker motion 1573.

Utskottet kan inte heller biträda det förslag som förs fram i *motion 1184* om en snar övergång till *ett nytt mynt- och sedelsystem*, i vilket en ny enkrona (NSkr) skall motsvara 10 kr. i dagens penningvärde. Motionären synes helt bortse från de höga kostnader och andra praktiska problem som skulle uppkomma vid en decimalreform av detta slag. De skäl som anförs som stöd för åtgärden har enligt utskottets mening i vart fall inte den bärighet att de uppväger dessa praktiska olägenheter. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1184.

Fullmäktige föreslår också att riksbanken skall ges vidgade möjligheter att förvärva aktier i samverkansinstitutioner på betalnings- och värdepappersområdet. Förslaget är föranlett av att en Penningmarknadscentral (PMC) skall bildas för handeln med statsskuldväxlar. Centralen skall i ett senare skede även bedriva handel med övriga penningmarknadsinstrument samt obligationer med kort återstående löptid. Enligt fullmäktige bör riksbanken

Rättelse: S. 8, näst sista raden, ikraftträdandet Står: förordningen Rättat till: lagen

gå in som delägare i Penningmarknadscentralen. Övriga intressenter kommer att vara banker, fondkommissionärer och Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa samt staten genom finansdepartementet och riksgäldskontoret.

Som säkerhet för bolagets förbindelser skall ägarna lämna garantiförbindelser till ett belopp som är tio gånger aktiekapitalet.

Staten har en central roll på penningmarknaden, dels genom riksgäldskontorets emissionsverksamhet, dels genom riksbankens operationer på andrahandsmarknaden. En väl fungerande penningmarknad är också av stor betydelse för statens inhemska upplåningsverksamhet. Utskottet delar därför fullmäktiges uppfattning att riksbanken bör gå in som delägare i Penningmarknadscentralen för att på så sätt få insyn i och inflytande över verksamheten. Dessutom bör fullmäktige bemyndigas att lämna garantiförbindelser på 2 milj. kr. för Penningmarknadscentralens förpliktelser.

Åtgärden föranleder en ändring av 16 § riksbankslagen. Med tanke på att riksbanken framdeles kan behöva gå in som delägare i liknande samverkansinstitutioner anser fullmäktige att lagtexten i denna del bör ges en mer generell utformning. Utskottet biträder en sådan lösning men anser att vissa ändringar av redaktionell art bör göras i det av fullmäktige framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1934:437) om Sveriges riksbank. Dessutom bör det framgå av lagen att riksbanken har rätt att ikläda sig garantiförbindelser av ovan angivet slag. Enligt utskottets mening bör sålunda riksbankens rätt att förvärva aktier och ikläda sig garantiförbindelser knytas till institutioner som bedriver verksamhet med anknytning till riksbankens uppgifter som centralbank. Dessa uppgifter består i att ge ut sedlar, att ansvara för betalningsmedelsförsörjningen, att förvalta guld- och valutareserven, att fungera som statens och bankernas bank samt att föra en kredit- och valutapolitik inom ramen för den allmänekonomiska politiken. Riksbanken administrerar dessutom valutaregleringen. Utskottet föreslår också att en språklig modernisering görs av lagtexten i de nu aktuella delarna. Utskottets förslag till lagändring framgår av en till detta betänkande fogad *bilaga*.

Vad slutligen gäller fullmäktiges förslag att styrelserna vid regionkontoren skall upphöra med utgången av år 1985 har utskottet inget att erinra mot en sådan åtgärd. Omorganisationen av riksbankens regionala organisation är nu genomförd, och den besvärligaste delen av omställningen kan sägas vara över. Såsom förutsattes i det beslut som ligger till grund för omorganisationen (FiU 1982/83:27) har styrelserna därmed fullgjort sin uppgift. De paragrafer i bankoreglementet som behandlar styrelse vid regionkontor (22–24 §§) bör i överensstämmelse härmed upphävas fr. o. m. den 1 januari 1986.

Utskottet hemställer

1. beträffande *införande av en 25-kronorssedel*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1573,

2. beträffande *ett nytt mynt- och sedelsystem*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1184,
3. beträffande *lagändringar*
att riksdagen med anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag 1984/85:17 samt med avslag på motion 1984/85:2858 antar i *bilaga* till detta betänkande *intagna som utskottets förslag* betecknade
 - a) förslag till lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank,
 - b) förslag till lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet),
4. beträffande *garantiförbindelser*
att riksdagen med bifall till vad utskottet anfört bemyndigar fullmäktige i riksbanken att utfärda en garantiförbindelse på 2 000 000 kr. för Penningmarknadscentralens förpliktelser.

Stockholm den 28 mars 1985

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Rune Rydén (m), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Gunnar Nilsson i Eslöv (s), Margit Gennser (m), Britta Hammarbacken (c), Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) och Nina Jarlbäck (s).

Särskilt yttrande

Ett nytt mynt- och sedelsystem

Rune Rydén, Filip Fridolfsson, Hugo Hegeland och Margit Gennser (alla m) anför:

När 5-öresmyntet inom kort upphör att vara lagligt betalningsmedel blir 10-öringen den lägsta myntvalören. Enligt vår mening ligger det ett stort psykologiskt värde i att en myntserie börjar vid valören 1 öre.

Flera länder i Europa har eller planerar reformer med motsvarande utgångspunkter.

Den sedel- och myntreform som motionären förespråkar blir under alla omständigheter nödvändig att genomföra inom en överskådlig framtid. Det är därvid inte säkert att det är lämpligast att vänta tills ett 1-öresmynt kan ersätta en 1-krona.

Vi är medvetna om att en reform av detta slag erfordrar mycket förberedelsearbete och andra överväganden. Vi avstår därför ifrån att biträda motion 1984/85:1184.

1. Förslag till**Lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1934:437) för Sveriges riksbank att 8 och 16 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Utskottets förslag*

8 §

Riksbanken skall *utgiva* sedlar å tio, ett hundra, ett tusen och tio tusen kronor.

Riksbanken *må*, där fullmäktige så *prövar* lämpligt, *utgiva* sedlar å fem, femtio och femhundra kronor.

Riksbanken skall *ge ut* sedlar på *ett hundra och ettusen* kronor.

Riksbanken *får*, om fullmäktige *finner det lämpligt*, *ge ut* sedlar på fem, tio, femtio, femhundra och tio-tusen kronor.

16 §

Riksbanken *må* köpa och sälja:

- a) svenska statsobligationer och övriga svenska statspapper;
- b) andra svenska obligationer;
- c) lätt säljbara utländska statsobligationer och övriga statspapper;
- d) andra lätt säljbara utländska obligationer än statsobligationer, *därest de förfalla till betalning inom tre år.*

Riksbanken *må* även förmedla köp och försäljning av obligationer och statspapper, *varom ovan sägs.*

Därjämte må riksbanken förvärva aktier i banken för internationell betalningsutjämning (*Banque des Règlements internationaux*).

Riksbanken *får* köpa och sälja:

- a) svenska statsobligationer och övriga svenska statspapper;
- b) andra svenska obligationer;
- c) lätt säljbara utländska statsobligationer och övriga statspapper;
- d) andra lätt säljbara utländska obligationer än statsobligationer, *om de förfaller till betalning inom tre år.*

Riksbanken *får* även förmedla köp och försäljning av *sådana* obligationer och statspapper *som nämns ovan.*

Dessutom får riksbanken, inom ramen för riksbankens uppgifter som centralbank, förvärva aktier, andelar i ekonomiska föreningar eller liknande rättigheter samt ikluda sig härmed förenade förpliktelser, om fullmäktige så *beslutar.*

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2. Förslag till

**Lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken
(Bankoreglementet)**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

dels att 22–24 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 22 § skall utgå.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

